

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	–	מעשה חכמים וסיפור קצר	–	(25x1)	–	25 נקודות
פרק שני	–	יצירות מאת עגנון ודרמה	–	(35x1)	–	35 נקודות
פרק שלישי	–	שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק,				
		שירה עברית מודרנית)	–	(20x2)	–	40 נקודות
		סך הכול	–			100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות.

ד. הוראות מיוחדות: (1) יש לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של היצירות.
(2) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – מעשה חכמים וסיפור קצר (25 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1–3.

מעשה חכמים

1. קראו את מעשה החכמים "מר עוקבא" שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

מר עוקבא

מר עוקבא – הָיָה עָנִי בְּשִׁכּוֹנָתוֹ,
וְהָיָה רָגִיל כָּל יוֹם לְזָרֵק לוֹ אַרְבָּעָה זֹזִים בְּצִנּוֹר הַדָּלָת.
פַּעַם אַחַת אָמַר: אֵלֶּךְ וְאַרְאֶה מִי עוֹשֶׂה עָמִי טוֹבָה זֹאת.
אוֹתוֹ הַיּוֹם שָׁהָה מֵרַע עוֹקְבָא בְּבֵית הַמַּדְרֵשׁ הַרְבֵּה, וְהִלָּכָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ.
כִּינּוֹן שָׂרָאָה אוֹתָם הָעָנִי שֶׁהָטוּ עֲצָמָם לְדָלָת – יָצָא אַחֲרֵיהֶם.
בְּרָחוּ וְנִכְנְסוּ שְׁנֵיהֶם לְתִנּוֹר גְּרוֹף.
נָכוּוּ רָגְלָיו שֶׁל מֵרַע עוֹקְבָא.
אָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ: תֵּן אֶת רָגְלֶיךָ עַל רָגְלִי.
חָלְשָׁה דָּעָתוֹ.
אָמְרָה לוֹ: אֲנִי מְצוּיָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְהַנָּאֲתִי קְרוֹבָה.

- א. מהי לדעתכם נקודת המפנה במעשה החכמים "מר עוקבא"? הסבירו מדוע לדעתכם זוהי נקודת המפנה. (13 נקודות)
- ב. ציינו מאפיין אחד של מעשה חכמים. הדגימו והסבירו כיצד הוא בא לידי ביטוי במעשה החכמים "מר עוקבא". (12 נקודות)

סיפור קצר

2. שברירים / דבורה בארון

במהלך הסיפור "שברירים" חיה פרומה עוברת ממקום למקום.
תארו שני אירועים בסיפור שהתרחשו בשני מקומות שונים, והסבירו את השפעתו של כל אחד מן האירועים שתיארתם על חייה של חיה פרומה ועל התפתחות דמותה.

3. מר עוקבא; שברירים / דבורה בארון

תארו שני ניגודים במעשה החכמים "מר עוקבא" או בסיפור "שברירים", והסבירו את התרומה של כל אחד מן הניגודים שתיארתם להבנת משמעות היצירה.

פרק שני – יצירות מאת עגנון ודרמה (35 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 4–13.

יצירות מאת עגנון**4. תהלה**

קראו את הקטע שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

חדרה קטן וקירותיו מעובים ותקרתו מקומרת כחדרי ירושלים של הדורות שעברו. ואלמלא מיטה קטנה שבפינת החדר וכד של חרס שעמד על השולחן הייתי מדמה את חדרה לחדר תפילה. אף כליו המועטים, מנורת נחושת קלל ונטלה של נחושת ומנורת הנחושת של כמה קנים שנשתלשלה מן התקרה ולמטה וכן השולחן שהיו מונחים עליו סידור וחומש ועוד ספר השרו על החדר מעין חינו של חדר תפילה.

א. בתיאור החדר של תהלה והחפצים שבו משתקפת דמותה של תהלה. הסבירו קביעה זו על פי הקטע. (20 נקודות)

ב. ציינו שתי דרכי אפיון נוספות לדמותה של תהלה, והסבירו מה הן מוסיפות להבנת דמותה.

(15 נקודות)

5. והיה העקוב למישור

ההתנהגות של מנשה חיים וההתנהגות של קריינדיל טשארני מושפעות ממניעים ומשיקולים שונים (נפשיים, חברתיים, כלכליים ועוד).

הסבירו את המניעים או את השיקולים המשפיעים על ההתנהגות של מנשה חיים ועל ההתנהגות של קריינדיל טשארני.

בסו את דבריכם על שתי דוגמאות לכל דמות (סך הכול – ארבע דוגמאות).

6. סיפור פשוט

בחרו מן הרומאן "סיפור פשוט" שתי אנלוגיות בין דמויות (סך הכול – ארבע דמויות).

תארו כל אחת מן האנלוגיות האלה, והסבירו את התרומה של כל אחת מהן לעיצוב הדמויות או להבנה של עלילת הרומאן.

7. תהלה / והיה העקוב למישור / סיפור פשוט

ענו על שני הסעיפים א–ב.

א. מתוך יצירה של עגנון שלמדתם, בחרו בקשר זוגי שיש בו מורכבות. תארו אותו, והסבירו את הסיבות למורכבות שבו.

(20 נקודות)

ב. בחרו במוטיב מרכזי מן היצירה שכתבתם עליה בסעיף א. תארו שני מופעים של המוטיב, והסבירו את תרומתו להבנת היצירה.

(15 נקודות)

דרמה**8. ילדי הצל / בן-ציון תומר**

לפניכם קטע מן המחזה "ילדי הצל" ובו דברים שאומר יורם. קראו את הקטע, וענו על שלושת הסעיפים א–ג שאחריו.

"יום אחד, הייתי ילד, היה יום שמש, ראיתי את צילי. ענק, ארוך, שחור, מאחוריי. הסתובבתי וגם הוא הסתובב. חרב עץ

הייתה בידי. התחלתי להכות בו. החרב נשברה. הצל נשאר..."

א. הסבירו את דבריו של יורם, וכתבו מהו הצל המלווה אותו. (10 נקודות)

ב. כתבו בקצרה מהו הצל המלווה את זיגמונט. (10 נקודות)

ג. לדעתכם, האם בסיום המחזה יורם וזיגמונט משתחררים מן הצל המלווה אותם? הסבירו את תשובתכם. (15 נקודות)

9. אנטיגונה / סופוקלס

ענו על שני הסעיפים א-ב.

- א. שתי הדמויות הראשיות בטרגדיה "אנטיגונה" לוקות בעיוורון סמלי. הסבירו והדגו קביעה זו. (20 נקודות)
- ב. תארו את דמותו של טירסיאס, והסבירו את תרומתו להארת דמותו של קריאון. (15 נקודות)

10. בית בובות / הנריק איבסן

ענו על שני הסעיפים א-ב.

- א. תארו את המציאות החברתית והמשפחתית במחזה "בית בובות" (מוסכמות, כללי התנהגות וכדומה). בססו את תשובתכם על שתי דוגמאות. (20 נקודות)
- ב. כריסטינה לינדה היא דמות משנה במחזה. תארו את דמותה והסבירו את תרומתה להבנת המחזה. (15 נקודות)

11. אויב העם / הנריק איבסן

ענו על שני הסעיפים א-ב.

מוטיב האמת והשקר הוא מוטיב מרכזי במחזה.

- א. הסבירו והדגו קביעה זו. בססו את דבריכם על שתי דמויות מן המחזה. (25 נקודות)
- ב. האם לדעתכם דוקטור שטוקמן מנצח במאבקו על גילוי האמת? נמקו את תשובתכם, ובססו אותה על עלילת המחזה. (10 נקודות)

12. ביקור הגברת הזקנה / פרידריך דירנמט

ענו על שני הסעיפים א-ב.

- א. אלפרד איל והמורה הם שתי דמויות במחזה שעוברות תהליך של התפתחות נפשית. כתבו מהו התהליך שעוברת כל אחת מן הדמויות, וכיצד תהליך זה משפיע עליה או על הסובבים אותה. הסבירו והדגו את דבריכם. (25 נקודות)
- ב. בחרו באחד האמצעים האומנותיים האלה: סמל, אנלוגיה, מוטיב. הסבירו את תרומתו לעיצוב אחת מן הדמויות שעליהן כתבתם בסעיף א. (10 נקודות)

13. שאלה כללית על מחזות

ענו על שני הסעיפים א-ב.

- א. תארו את אחת ממערכות היחסים בין בני משפחה במחזה שלמדתם, והסבירו את הקונפליקט שבמרכזה של מערכת יחסים זו. (20 נקודות)
- ב. האם הקונפליקט שעליו כתבתם בסעיף א, נפתר בסיום המחזה? הסבירו והדגו את דבריכם. (15 נקודות)

פרק שלישי – שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירה עברית מודרנית)

(40 נקודות)

שימו לב: בפרק זה שבע שאלות. יש לענות על שתי שאלות:

על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 14–16), ועל שאלה אחת משירה עברית מודרנית (שאלות 17–20).
(לכל שאלה – 20 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 14–16.

שירת ימי הביניים

14. קראו את השיר שלפניכם וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

יפה נוף / יהודה הלוי

- בית 1 יפה נוף, מְשׁוֹשׁ תָּבֵל, קָרְיָה לְמֶלֶךְ רָב, / לֶךְ נִכְסְפָה נִפְשִׁי מִפָּאֲתִי מְעָרָב!
בית 2 הַמּוֹן רַחֲמֵי נִכְמָר כִּי אֶזְכְּרָה קֶדֶם, / כְּבוֹדֶךָ אֲשֶׁר גָּלָה וְנוֹף אֲשֶׁר חָרַב.
בית 3 וּמִי יִתְּנֵנִי עַל כְּנָפֵי נְשָׁרִים, עַד / אֲרוּהָ בְּדַמְעָתִי עֲפָרֶךָ וַיִּתְּעָרְבֵי!
בית 4 דְּרָשְׁתִּיךָ, וְאִם מִלֶּכֶךְ אֵין בָּךְ וְאִם בְּמִקּוֹם / צָרִי גִלְעָדֶךָ – נָחַשׁ שָׂרָף וְגַם עֲקָרָב.
בית 5 הֲלֹא אֶת אֲבִנֶיךָ אַחֲוֹנָה וְאֶשְׁקֶם / וְטַעַם רִגְבֶיךָ לִפִּי מִדְּבַשׁ יַעֲרָב!

א. על פי השיר, תארו את מצבה של ציון בעבר ואת מצבה בהווה. הסבירו והדגימו שני אמצעים אומנותיים התורמים לתיאורים אלה. (15 נקודות)

ב. הביאו דוגמה אחת לפנייה של הדובר לציון, והסבירו את תרומתה לביטוי הרגשות של הדובר בשיר. (5 נקודות)

15. קראו את השיר שלפניכם וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

שְׁחַרְתִּיךָ בְּכָל שְׁחָרִי וְנִשְׁפִּי / שלמה אבן גבירול

- בית 1 שְׁחַרְתִּיךָ בְּכָל שְׁחָרִי וְנִשְׁפִּי / וּפְרָשְׁתִּי לֶךְ כְּפִי וְאִפִּי.
בית 2 לֶךְ אֶהְמָה בְּלֵב צָמָא, וְאֶדְמָה / לְדָל שׁוֹאֵל עָלֵי פִתְחִי וְסָפִי.
בית 3 מְרוֹמוֹת לֹא יִכִּילוּךָ לְשִׁבְתֶּךָ - / וְאוֹלָם יֵשׁ מְקוֹמְךָ תוֹךְ סְעָפִי!
בית 4 הֲלֹא אֶצְפֵּן בְּלִבִּי שֵׁם כְּבוֹדֶךָ / וְגִבֹּר חֲשָׁקֶךָ עַד יַעֲבֹר־פִּי:
בית 5 אֲנִי עַל כֵּן אֶהוֹדָה שֵׁם אֱ-דִנִּי / בְּעוֹד נִשְׁמַת אֱ-לֵהִים חִי בְּאַפִּי.

א. בחרו בשני ציורי לשון בשיר, והסבירו את תרומתם להבנת משמעותו. (15 נקודות)

ב. שיר זה הוא שיר רשות.

ציינו מאפיין אחד של שיר רשות, והדגימו אותו מן השיר.

בתשובתכם כתבו והסבירו לאיזה סוג רשות שייך שיר זה.

(5 נקודות)

שירת ביאליק

16. קראו את השיר שלפניכם, וענו על השאלה שאחריו.

לבדי / חיים נחמן ביאליק

- | | |
|--|--|
| <p>בית 4 וכשפלה לבבי לחלון, לאור,
וכשצר לי המקום מתחת לכנפה –
כבשה ראשה בכתפי, ודמעתה על־דף
גמתי נטפה.</p> | <p>בית 1 כלם נשא הרוח, כלם סחף האור,
שירה חדשה את־בקר חיי־הם הרנינה;
ואני, גוזל רך, נשתפתי מלב
תחת כנפי השכינה.</p> |
| <p>בית 5 חרש בכתה עלי ותתרפק עלי,
וכמו שכה בכנפה השבורה בעדי:
"כלם נשא הרוח, כלם פרחו להם,
ואותר לבדי, לבדי..."</p> | <p>בית 2 בָּדַד, בָּדַד נִשְׁאַרְתִּי, וְהִשְׁכִּינָה אֶף־הִיא
כִּנֵּף יְמִינָה הַשְּׁבוּרָה עַל־רֹאשִׁי הָרַעֲיָדָה.
יָדַע לְבִי אֶת־לִבָּהּ: חָרַד חֲרָדָה עָלַי,
עַל־בְּנָה, עַל־חֵידָה.</p> |
| <p>בית 6 וכעין סיום שלי־קינה עתיקה מאד,
וכעין תפלה, בקשה וחרדה כאחת,
שמעה אזני בבכי־החרשית־היא
ובדמעה־היא הרוחת –</p> | <p>בית 3 כָּבֵר נִתְגַּרְשָׁה מְכַל־הַזְּאִיּוֹת, רִקְעוֹד
פֶּנֶת סֵתֶר שׁוֹמֵמָה וְקִטְנָה נִשְׁאַרָה –
בֵּית־הַמְדָּרֶשׁ – וְתַתְּכֶם בַּצֵּל, וְאֵהִי
עִמָּה יַחַד בְּצָרָה.</p> |

בשירתו של ביאליק מופיעים בין השאר המוטיבים האלה: הציפור, הלב והאור.

בחרו בשניים מן המוטיבים האלה, תארו את הופעותיהם בשיר "לבדי", והסבירו את תרומתם לעיצוב החוויה של הדובר בשיר.

שירה עברית מודרנית

ענו על אחת מן השאלות 17–20.

אדם מול בוראו

17. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

אי / זלדה

אני דורכת על האדמה
כמו על גוף חי
כאותם פליטי אניה
שעמדו על גבו של לוייתן
כי טעו במראה העינים.

אני דורכת על העפר
שתחתיו מדברים המים
מדברים שרשים
מדברות מתכות
קול המונם מחריש את אזני
מסחרר את לבי
גם האויר מתנועע ושר
ובגבהים מתפוצצים עולמות.

רק המחשבה על א-להים
היא אי במערבלת.

א. תארו שני ניגודים בשיר "אי", והסבירו את תרומתם לעיצוב עולמה הפנימי של הדוברת. (15 נקודות)

ב. בחרו בשיר נוסף שלמדתם בנושא "אדם מול בוראו", והסבירו כיצד אמצעי אומנותי אחד בשיר שבחרתם מסייע בהבנת היחס של הדובר בשיר לא-לוהים. (5 נקודות)

שירים בצל השואה

18. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

נצול / לאה איני

אָבִי מִתְקַשֵּׁר לְמִסְפָּר הַצְּלוּב לֹו עַל זְרוּעַ
וּמִקְשִׁיב־מִקְשִׁיב כְּדָרוֹף.
בְּאֶזֶן הַשְּׂמָאלִית אֵינוֹ מִקְשִׁיב
זָכָר לְסִטְיָרָה מִכְפּוֹ שֶׁל אֶס־אֶס.
בְּאֶזֶן הַזֹּאת הוּא שׁוֹמֵעַ
שׁוֹמֵעַ כְּמַחְרִישׁ
אֶף אֶת הָאֶזֶן הַבְּרִיאָה הוּא עוֹשֶׂה כְּאַפְרָכְכֶּסֶת
לְסִיטִים שְׂבָאִים לוֹ
מְדוּרָה, מְבוֹנָה, מְאוּשׁוּיָץ
בְּקִרְוֹנוֹת
אָבִי צוֹרֵחַ אַחַת לְשָׁבוּעַ כְּאוֹמֵר -
שְׁלוֹמִי טוֹב
וְאַחֵר כֶּף הוּא הוֹפֵךְ אֶת רֹאשׁוֹ עַל הַכֹּר הָרֵטֵב
וְנִרְדָּם עַל צִדוֹ הַיְמָנִי
נוֹתֵן אֶת אֶזְנוֹ הַמֵּתָה לְבִכְיִי
בְּכִיִּי הַמְּהִלֵּךְ עַל בְּהוֹנוֹת.

א. הדוברת בשיר כותבת על "האוזן המתה" של אביה ועל האוזן הבריאה שלו. הסבירו כיצד התיאור של כל אחת מן האוזניים

משקף את התמודדותו של האב עם זיכרון השואה. הדגימו את דבריכם. (15 נקודות)

ב. בחרו בשיר נוסף שלמדתם בנושא "שירים בצל השואה". ציינו אמצעי אומנותי אחד מן השיר, והסבירו את תרומתו

להבנת הרעיון המרכזי בשיר. (5 נקודות)

19. זוגיות

קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

אזון עדין / סיון הר שפי

את השבת שלנו
 שרק אני יכולה להכניס
 שרק אתה יכול להוציא
 מחזיקים שני גרות.
 אבל בסופה נהיים אחד
 שתי פתילות בגר אחד
 להתחלה חדשה.
 ובראשית היינו דורפן צופין
 בחוט שדרה הִיה תלוי עולם.
 עכשו שני עמודי שדרה
 מחזיקים בית
 וכשאני קצת מתכופפת,
 וכשאָתה. אזון עדין.

- א. מה אפשר ללמוד מתיאור "השבת שלנו" על תפיסת הזוגיות של הדוברת בשיר?
 בתשובתכם ציינו והסבירו אמצעי אומנותי אחד התורם להבנת הזוגיות המתוארת בשיר.
 (15 נקודות)
- ב. בחרו בשיר נוסף שלמדתם בנושא "זוגיות".
 הסבירו כיצד אמצעי אומנותי אחד תורם להבנת הקשר הזוגי המתואר בשיר.
 (5 נקודות)

אדם וזהותו

20. קראו את השיר שלפניכם, וענו על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

גאווה / דליה רביקוביץ

אֶפְלוּ סִלְעִים נִשְׁבְּרִים, אֲנִי אוֹמֶרֶת לָךְ,
וְלֹא מַחֲמַת זִקְנָה.
שָׁנִים רַבּוֹת הֵם שׁוֹכְבִים עַל גִּבָּם בַּחֶם וּבִקְרָה,
שָׁנִים כֹּה רַבּוֹת,
כִּמְעַט נּוֹצֵר רֶשֶׁם שֶׁל שְׁלֹה.
אֵין הֵם זֵזִים מִמְּקוֹמָם וְכֵן נִסְתָּרִים הַבְּקִיעִים.
מַעִין גִּאווָה.
שָׁנִים רַבּוֹת עוֹבְרוֹת עֲלֵיהֶם בְּצִפְיָה.
מִי שֶׁעֲתִיד לִשְׁבֹּר אוֹתָם
עַדִּין לֹא בָּא.
וְאִזְּ הָאֵזוֹב מְשֻׁגָּשׁ, הָאֲצוֹת נִגְרָשׁוֹת וְהֵם מְגִיחַ וְחוֹזֵר,
וְדוֹמָה, הֵם לֹא תְנוּעָה.
עַד שֶׁיֵּבֹא כָּלֵב יָם קָטָן לְהִתְחַכֵּךְ עַל הַסִּלְעִים
יֵבֹא וַיִּלָּךְ.
וּפְתָאם הָאֶבֶן פְּצוּעָה.
אֲמַרְתִּי לָךְ, כְּשֶׁסִּלְעִים נִשְׁבְּרִים זֶה קוֹרָה בְּהַפְתָּעָה.
וְמָה גַם אֲנָשִׁים.

א. שתי השורות האחרונות מעניקות לשיר את משמעותו. הסבירו והדגימו קביעה זו על פי השיר כולו. (15 נקודות)

ב. בחרו בשיר נוסף שלמדתם בנושא "אדם וזהותו".

ציינו אמצעי אומנותי אחד בשיר, והסבירו את תרומתו להבנת החוויה המתוארת בשיר.

(5 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך